

Vergeet Parijs, hier komen de regiometropolen

Opening MOCO, Montpellier
en MÉCA, Bordeaux

Nanda Janssen

Haaron Mirza, Distance intime, Hôtel des Collections, MOCO Montpellier, © Marc Domage

Beeldende kunst is in Frankrijk een uitstekend middel om aan de poten van het centralistische Parijs te zagen. Afgelopen juni opende het MOCO in Montpellier met stercurator Nicolas Bourriaud aan het roer. Diezelfde maand betrok de Frac Nouvelle-Aquitaine in Bordeaux een architecturaal hoogstandje van formaat, het MÉCA genaamd.

Hôtel des Collections, MOCO Montpellier, © Yohann Gozard

Naar de opening van het MOCO (Montpellier Contemporain) werd in Frankrijk reikhalzend uitgekeken. Wat zou topcurator en intellectueel Nicolas Bourriaud met zijn nieuwste boreling in petto hebben? In crescendo werd naar dit moment toegewerkt. Het MOCO is namelijk een soort drietrapsraket: naast l'Hôtel des Collections, dat gewijd is aan collecties van over de hele wereld publiek of privé, en het centrum voor hedendaagse kunst La Panacée werd ook l'ESBA, de Academie voor Schone Kunsten van Montpellier erin ondergebracht.

De stad tekent zo voor een nieuw type kunstinstelling: een site die het gehele kunst-ecosysteem – van opleiding tot verzamelaar – omvat. In januari 2017 vond de aftrap plaats met de eerste tentoonstelling in La Panacée, dat tot de komst van Bourriaud aan digitale kunst gewijd was. Sindsdien was er een reeks knappe tentoonstellingen te zien waarmee Bourriaud bewijst nog altijd een scherpe neus voor spannende kunstenaars en dito onderwerpen te hebben.

Het MOCO is gehuisvest in het achttiende-eeuwse Hôtel de Montcalm. Na het gebruikelijke restaurant, de bar en boekhandel volgt op de eerste verdieping van de oudbouw een sequentie van vijf kabinetten. Niet ideaal voor hedendaagse kunst. Architect Philippe Chiambaretta liet daar naadloos de nieuwbouw op aansluiten die drie grote zalen beslaat. De architectuur is sober en in haar soberheid vrij vlak. De kosten bedroegen 22,5 miljoen euro. Bourriaud verkoopt het gebouw als een statement tegen de peperdure iconische gebouwen die sinds Bilbao her en der zijn opgetrokken, een sneer naar ondermeer Frank Gehry's fonkelende creatie voor het Luma in het naburige Arles (opening: 2020).

Na de oprichting van het Parijse Palais de Tokyo in 2002, waarvan Bourriaud met Jérôme Sans stichtingsdirecteur was, is het MOCO de eerstvolgende publieke instelling die in Frankrijk het daglicht ziet. Sinds tien jaar is er weliswaar een hausse aan nieuwe kunstinstellingen, veelal stichtingen, maar dat zijn privé-initiatieven. Met Palais de Tokyo werd een nieuw type kunstinstelling neergezet dat in Europa veel navolging kreeg. Het copycat effect van het MOCO zal vermoedelijk gering blijven. Daarvoor lijkt het drieluik te zeer een bestuurlijke greep en minder een inhoudelijke, en blijft het MOCO zelf te onuitgesproken – ook al biedt de publiek-private samenwerking van het Hôtel des Collections die in de kern ervan besloten ligt, stof tot nadenken. Er zijn overigens weinig musea met zo'n prachtige entree. In de verrukkelijke binnentuin zingen de cicaden in de majestueuze bomen.

Correct maar saai

Het MOCO moet het vooral hebben van de som der delen. Al doet de eerste tentoonstelling van het Hôtel des Collections, dat afgelopen juni opende, niet meteen het water in de mond lopen. De collectie van Yasuharu Ishikawa (1970), een Japanse zakenman die in 2011 begon te verzamelen, mag de spits afbijten. Ishikawa laat zich adviseren door de gevestigde Taro Nasu galerie uit Tokyo. Curator Yuko Hasegawa, directeur van het Museum of Contemporary Art in Tokyo, stelde middels een dertigtal kunstwerken de expositie samen. Correct maar saai. Hij brengt vooral een voorspelbare roedel hedendaagse conceptuele kunstenaars bijeen zoals Anri Sala, Danh Vo, Haroon Mirza, Simon Fujiwara en Pierre Huyghe. Weliswaar levert dat een aantal intrigerende werken op, maar het blijft te afstandelijk om iets teweeg te brengen. Misschien speelt mee dat er teveel schakels zijn tussen de verzamelaar en de kunstwerken en dat een aantal werken al op andere vooraanstaande podia te zien is geweest.

Enkele weken eerder opende in MOCO Panacée La Rue, samengesteld door Hou Hanru, directeur van het MAXXI in Rome waar deze expositie in een grotere uitvoering te zien was. Het is een bevlogen, gelaagde en zinnenprikkelende tentoonstelling die allerlei gedachten stimuleert over bijvoorbeeld de onzichtbare codes op straat of de verandering van de openbare ruimte onder invloed van bewakingscamera's en mobiele telefoons. Ook ging *100 artistes dans la ville* van start, een evenement in de openbare ruimte waarvoor vooral Franse kunstenaars site-specifiek werk maakten. Drie tentoonstellingen kortom die heel Montpellier bespelen tot Sète aan toe. Dit is Bourriaud op zijn best: reuring en polemieken creëren.

Het Los Angeles van Frankrijk

Deze complexe en kostbare onderneming is alleen mogelijk dankzij politieke wil en daadkracht. De belichaming hiervan is Philippe Saurel, sinds 2014 burgemeester van Montpellier, met 294.000 inwoners de zevende stad van Frankrijk, en president van Montpellier Méditerranée Métropole. Het is een charismatische man die aan Napoleon doet denken, mogelijk omdat in de hele stad zijn beeltenis op banieren prijkt. Saurel gaf cultuur een primaire plek in zijn beleid, met een cultuurbudget dat na dat van Parijs het hoogste van Frankrijk is. Citymarketing middels cultuur doet nog steeds onverminderd haar werk. In Bourriaud heeft Saurel ook een goede spindoctor gevonden. De afgelopen jaren hing de Franse pers aan diens lippen. Bourriaud zet Montpellier neer als

MÉCA, Bordeaux, © laurianghntoiu

Bourriaud zet Montpellier neer als het Los Angeles van Frankrijk. Immers, in de met palmbomen overgoten horizontale stad schijnt driehonderd dagen per jaar de zon en ligt het strand op een steenworp. Net zoals L.A. biedt Montpellier met haar contre-scène tegengewicht aan de hoofdstad

het Los Angeles van Frankrijk. Immers, in de met palmbomen overgoten horizontale stad schijnt driehonderd dagen per jaar de zon en ligt het strand op een steenworp. Net zoals L.A. biedt Montpellier met haar *contre-scène* tegengewicht aan de hoofdstad. In het Franse Californië bevinden zich sterke kunstinstellingen zoals het Carré d'Art in Nîmes, het Crac in Sète, het Mrac in Sérignan en het Luma in Arles. Bourriauds plannen worden geborgd door forse budgetten. Er is maar liefst 6,9 miljoen euro per jaar gereserveerd voor de programmering van de drie sites. Montpellier is natuurlijk niet de eerste stad die uit de schaduw van Parijs treedt. Er zijn Lyon en Rennes met hun biënnales of Marseille dat in 2013 culturele hoofdstad was en volgend jaar Manifesta ontvangt.

Een nieuwe generatie Fracs

Met de realisatie van het MÉCA (Maison de l'économie et de la culture) slaat ook Bordeaux op de trom. Het Frac Nouvelle-Aquitaine zetelt sinds juni in dit knots-groot architecturaal gebaar. De monumentale rechtehoek met een open centrum is een ontwerp van de Deense Bjarke Ingels Group. Prijskaartje: 60 miljoen euro, waarvan 56 miljoen bekostigd door de regio en vier miljoen door het Ministerie van Cultuur. Het bevindt zich vrijwel naast het station, pal aan de Garonne, in wat nu nog een rafelrand is, maar waar de eerste tekenen van gentrificatie zich beginnen te manifesteren. De schaal verbluft. Dit is geen hoofdstedelijk museum, maar slechts een van de 23 Fracs (Fonds Regional d'Art Contemporain) die Frankrijk rijk is. Dat zien we in Nederland of België nog niet zo snel gebeuren. Toegegeven, het Frac deelt het gebouw met nog twee cultuurinstellingen en er werden een bar en restaurant in ondergebracht, maar de hedendaagse kunstinstelling beslaat met haar 4.600 m² oppervlakte (drie maal zoveel dan daarvoor, n.v.d.r.) het leeuwendeel van de ruimte.

Sinds hun oprichting door cultuurminister Jack Lang in 1982 kregen de Fracs (samen goed voor intussen 30.000 kunstwerken van ruim 5.700 Franse en internationale kunstenaars) nieuwe functies waarvoor de gebouwen, als ze die al hadden, niet waren uitgerust. Er ontbraken bijvoorbeeld auditoria of educatieruimten en de verouderde depots barstten uit hun voegen. Het Frac Nouvelle-Aquitaine behoort tot de laatste van de zes Fracs van de 'nieuwe generatie' die werden ondergebracht in grote, nieuwe gebouwen van vooraanstaande architecten. Zo werd het Frac in Duinkerke

gerealiseerd door Lacaton & Vassal, die eerder ook Palais de Tokyo onder handen namen. Met de huisvesting in het MÉCA spant het Frac Nouvelle-Aquitaine ontegensprekelijk de kroon.

Het lokale koppelen aan het globale

Het hoeft trouwens niet te verwonderen dat dit hoogstandje juist in Bordeaux gerealiseerd werd. Sinds de hogesnelheidslijn in 2017 tussen Parijs en Bordeaux ging rijden en de reistijd naar twee uur werd teruggebracht, is de stad een magneet geworden voor zowel Parijse bedrijven en bewoners als toeristen. Onder leiding van oud-premier Alain Juppé, die er sinds 1995 burgemeester is, met uitzondering van een tweejarige onderbreking, zijn Bordeaux en de omliggende agglomeratie getransformeerd en wakker gekust. Met het MÉCA krijgt de stad er nu een belangrijke culturele landmark bij.

De openingstentoonstelling *Il est une fois dans l'ouest* zit strategisch slim in elkaar. Aan de hand van twaalf mini-exposities brengt ze zowel de eigen collectie voor het voetlicht, als de kunstenaars uit de streek en de culturele partners uit de regio. Directrice Claire Jacquet koppelt het lokale aan het globale. Ze nodigde een aantal gastcuratoren uit en stelde zelf ook enkele exposities samen zoals die met Martial Raysse. Die bestaat slechts uit het omvangrijke schilderij *Le Carnaval à Périgueux* (1992), een bruikleen van de prestigieuze Collection Pinault. Périgueux is een klein stadje nabij Bordeaux en de gevierde kunstenaar Raysse woont in de Dordogne dat onder de regio Nouvelle-Aquitaine valt. Aan de andere kant van het spectrum bevindt zich de presentatie door de Southern African Foundation For Contemporary Art uit Saint-Émilion die residenties aan Zuid-Afrikaanse kunstenaars aanbiedt. Het is een mooie verzameling werken van ondermeer William Kentridge, Lwandiso Njara en Chris Soal, een combinatie van grote en nog onbekende namen. Ook de expositie door Coop springt eruit. De kunstwerken van Charles Fréger en Rachel Labastie zijn ter plekke gemaakt tijdens hun residentie in Frans Baskenland en gaan direct in op het DNA van het markante gebied.

De twee nieuwe instellingen in Bordeaux en Montpellier zijn kenmerkend voor het gevoel voor grandeur dat zo verankerd zit in het Franse handelen. Het met een ster-equipe uitgeruste MOCO haakt aan bij het internationale kunstcircuit; de Frac legt zich eerder toe op de verbinding met de streek. In Frankrijk wordt geëxperimenteerd met kunstinstellingen, tentoonstellingsmodellen, gebouwen en publieksbereik, er wordt samengewerkt op diverse niveaus en er is een kwalitatief sterk aanbod van (lokale) kunstenaars. Die vitaliteit van de Franse kunstscene weerspiegelt zich in Het MOCO en het MÉCA.

Distance intime tot 29 september in MOCO Hôtel des Collections, rue de la République 13, Montpellier, Frankrijk. Open di-zo van 12-19 u.

Il est une fois dans l'ouest tot 9 november in Frac Nouvelle-Aquitaine, MÉCA, parvis Corto Maltese 5, Bordeaux, Frankrijk. Open di-za en de eerste zo van de maand van 13-18u30. www.fracnouvelle-aquitaine-meca.fr